

Een uitgave van

8 | najaar 2024

Vissenwelzijn

INTERVIEW DOS WINKEL

KNIPPEN OGEN BIJ GARNALEN

DE BLAUWE ZWEMKRAB

FILMS

DIEPZEEMIJBOW

EUROPESE VISSERIJPOLITIEK

WELZIEN VAN TWEEKLEPPIGEN

CATCH WELFARE PLATFORM

EUROGROUP FOR ANIMALS

MEDICIJNEN IN HET WATER

VISSENASIEL

Redactioneel

De aantasting van het welzijn van vissen en andere waterdieren door de visserij, de aquacultuur en ook door hengelen is enorm. De Engelse organisatie *Fishcount* heeft berekend dat er jaarlijks 1 à 2 biljoen vissen sterven door de visserij. Ze hebben ook berekend dat ruim 1 miljard vissen elk jaar sterven in de viskweek. Het aantal kreeften (en dat zijn vooral garnalen) dat elk jaar gedood wordt in kwekerijen is nog vele malen groter. *Fishcount* schat hun aantal per jaar op een kwart tot een half biljoen dieren. Dit gaat dus om enorme aantallen, zeker als je het vergelijkt met het aantal zoogdieren en vogels wat gedood wordt door mensen voor voedsel. Voor zoogdieren, zoals koeien en varkens, betreft dat elk jaar enkele miljarden dieren en bij vogels (zoals kippen en kalkoenen) een kleine honderd miljard.

Maar het gaat ons niet alleen om de aantallen maar ook om de ernst van de aantasting van het welzijn van vissen en andere waterdieren. De meeste van hen worden niet zo snel mogelijk gedood nadat ze gevangen zijn, maar belanden vaak op ijs of in ijswater en daar wacht velen een lange doodstrijd. In de aquacultuur is niet alleen het ontbreken van een goede en effectieve dodingsmethode een groot probleem. Het gaat ook om het gebrek aan kwaliteit van leven in vaak saaie bassins. Hoewel we ook andere dieren veel leed aandoen, zorgen deze factoren ervoor dat het lijden bij vissen en andere waterdieren het grootst is qua omvang en ernst.

Maar de wereld lijkt weinig onder de indruk van deze constatering en van de feiten waar we ons op baseren. Dat merken we als Vissenbescherming bijvoorbeeld op Europees niveau, wanneer er gesproken wordt over wat de nieuwe Eurocommissaris voor Visserij moet gaan doen. In het bijbehorende document staat geen woord over vissenwelzijn, terwijl het Europees Parlement begin dit jaar in een resolutie over het Europees Visserijbeleid de Europese Commissie opriep om te zorgen voor meer wetenschappelijke kennis over in het water levende dieren en om de resultaten van dat onderzoek mee te nemen bij de toekomstige ontwik-

kelingen van het beleid.

In Nederland laat de nieuwe staatssecretaris voor Visserij Jean Rummenie weten te willen knokken voor de belangen van de Nederlandse vissers. Maar over de belangen van de vissen hebben we hem nog geen woord horen zeggen. Van dit kabinet hebben we voor vissenwelzijn helaas heel weinig te verwachten.

Ondanks dat het belang van vissenwelzijn nog lang niet overal wordt ingezien, boeken we toch opmerkelijke vooruitgang. In mijn artikel over onze activiteiten op Europees niveau schrijf ik over de mooie stappen die we in een adviesraad hebben kunnen zetten met de pelagische vissers, die met hun trawlers jagen op vissen als haring en makreel. Voor hen is vissenwelzijn nu echt een onderwerp geworden.

In een andere adviesraad is het gelukt om samen met de schelpdierkwekers een plan te maken om wetenschappelijk onderzoek te doen naar de tot nu toe volstrekt onbekende welzijnsproblemen van mossels en oesters. Ik leg dat verder uit in een in dit nummer afgedrukte toespraak die ik gehouden heb in Zeeland op de *Internationale Schelpdierconferentie*. In dat artikel over onze Europese activiteiten vertel ik ook over hoe in steeds meer landen in Europa en ook daarbuiten groepen aan het strijden zijn voor het welzijn van vissen en andere waterdieren.

Er is dus gelukkig heel veel inspiratie om de grote vissenwelzijnsproblemen aan te pakken. Iemand die overloopt van inspiratie is Dos Winkel, de oprichter van *Sea First*, wat hij laat zien in het interview in dit nummer. We schrijven ook over een opinieonderzoek dat *Eurogroup for Animals* (een overkoepelende organisatie, waarvan wij als Vissenbescherming ook lid zijn) en *Compassion in World Farming* dit jaar hebben laten doen naar het denken van Europeanen over vissenwelzijn. De resultaten geven ons hoop.

Paul Denekamp, voorzitter van de Vissenbescherming

**Stichting Vissenbescherming
heeft een online mogelijkheid tot doneren ingesteld.
Wil je doneren aan de Vissenbescherming, dan kan
dat onder andere door deze link te volgen:**

stichting-vissenbescherming.onlinecollecteren.nl

INHOUDSOPGAVE

<i>Interview Dos Winkel</i>	4
<i>Knippen van oog bij garnalen</i>	9
<i>De blauwe zwemkrab</i>	10
<i>Films</i>	11
<i>Diepzeemijnbouw</i>	12
<i>Europese visserijpolitiek</i>	14
<i>Welzijn van tweekleppigen</i>	16
<i>Catch Welfare Platform</i>	17
<i>Eurogroup for Animals</i>	18
<i>Medicijnen in het water</i>	20
<i>Vissenasiel</i>	20

Het Vissenasiel

Dos Winkel: een Levenslange Strijd voor de Oceaan

Dos Winkel is een naam die gelijk staat aan adembenemende onderwaterfotografie en onvermoeibaar milieu- en dierenactivisme. Geboren in 1947 in Nederland, heeft Dos zich gewijd aan het vastleggen van de schoonheid en kwetsbaarheid van de mariene wereld. Zijn werk heeft niet alleen geleid tot internationale erkenning, maar ook tot een krachtige beweging voor oceaانبescherming. Wij hadden de eer en het plezier hem te mogen interviewen bij hem thuis, waar we ontzettend hartelijk werden ontvangen door hem en zijn vrouw Bertie. Tot ons verdriet is Dos zeer ernstig ziek, maar ten tijde van ons interview zagen wij allesbehalve een zieke man. We zagen enkel de pure levenslust, passie en strijdbaarheid die hem zo kenmerkt.

Van orthopedie naar fotografie

Dos Winkel begon zijn carrière niet als fotograaf, maar als orthopedisch fysiotherapeut. Zijn liefde voor de zee bracht hem echter vaak onder water, waar hij begon met duiken en fotograferen. Wat begon als een hobby, groeide al snel uit tot een passie en vervolgens een missie. Dos besloot zijn medische carrière op te geven om zich volledig te wijden aan de onderwaterfotografie en het milieuactivisme.

Een oog voor schoonheid

Dos' foto's staan bekend om hun levendige kleuren en onge-looflijke details.

Hij heeft de oceaan over de hele wereld verkend, van de kleurrijke koraalriffen

van Indonesië tot de mysterieuze diepten van de Atlantische Oceaan. Zijn werk heeft talloze prijzen gewonnen en is gepubliceerd in gerenommeerde tijdschriften en boeken.

Een stem voor de oceaan

Naast zijn werk als fotograaf, is Dos Winkel een fervent milieuactivist. Hij richtte, samen met twee mede-activisten, in 2009 de Sea First Foundation op, een organisatie die zich inzet voor het behoud van de oceaan door middel van educatie en bewustwording. Dit kwam voort uit ernstige ongerustheid rondom de achteruitgang van de verschillende aquatische

ecosystemen waarin Dos dook. Zodoende was hij al een poos bezig met onderzoek en studie naar de oorzaken van deze achteruitgang. Hij begon de stichting met een klein groepje. Al snel kreeg Sea First een ANBI-status. Dit maakte de weg vrij naar het opbouwen van allerlei activiteiten om ecosystemen op de kaart te zetten. De stichting geeft met name (gratis) lessen op (hoge) scholen en universiteiten, maar ook lezingen en workshops, nationaal en internationaal, met als doel studenten en belangstellenden te informeren over het belang

middelbare scholen hogescholen en universiteiten. Dos nam dan met name de gastcolleges aan de laatste twee typen onderwijsinstellingen voor zijn rekening. Sea First is uitgegroeid tot een grote organisatie. Ten tijde van Covid moest het lesgeven online, maar dat gaf veel minder voldoening. Er was minder direct contact met de studenten en er werden minder vragen gesteld. Terwijl Dos er juist ontzettend van houdt om interactief te werken. Zo laat hij de luisteraars in groepjes uiteengaan om naderhand met elkaar te laten discussiëren over de besproken onderwerpen.

“Ik heb het over DE oceaan, want er is maar één. Bij de Noord- en de Zuidpool komen de “geografische oceanen” bij elkaar. Daarin liggen “een paar eilanden”, zoals de Amerika's, Eurazië, Afrika en Australië.”

Een oproep tot actie

Dos zijn werk is doordrenkt van een gevoel van urgentie.

van de oceaan, maar ook over de ernstige bedreigingen waarmee de oceaan wordt geconfronteerd, zoals opwarming van het zee-water door klimaatverandering, verzuring door een overmaat aan CO₂, overbevissing en (plastic) vervuiling.

Educatie

Dos begon de stichting met de gedachte: we moeten educatief zijn. Hij wilde naar de jonge mensen toe om les te geven. En dit lesgeven was direct een enorm succes. Hij kreeg ontzettend veel aanvragen: lagere scholen, waar Sea First zich richtte op de groepen 6, 7 en 8, maar ook

Hij gelooft dat het tonen van de schoonheid van de onderwaterwereld mensen kan inspireren om deze te beschermen. Hij benadrukt echter ook de donkere realiteit: koraalriffen sterven, mariene soorten verdwijnen en vervuiling neemt toe. Hij roept dringend op tot actie om deze trend te keren.

Hij promoot eenvoudige maar effectieve maatregelen die men kan nemen, zoals bijvoorbeeld het verminderen van plasticgebruik, het stoppen met de consumptie van dierlijke producten en het samenwerken met andere milieuorganisaties. Hij is ook een voorstander van beleidsveranderingen

en pleit voor strengere milieu-wetgeving en betere bescherming van mariene gebieden.

Het belang van de oceaan

Een vraag die hij altijd stelt tijdens het lesgeven is: “waarom is de oceaan zo ontzettend belangrijk voor ons allemaal? Ongeacht waar je maar woont op de wereld?” Op de lagere scholen kreeg hij dan de meest kleurrijke en creatieve antwoorden. Bijvoorbeeld: “je kunt erin zwemmen en op varen.” Maar zelden hoort hij: wij kunnen alleen maar op deze planeet leven dankzij de oceaan, omdat dit grootste ecosysteem veel CO₂ opneemt en veel zuurstof produceert. En dat is van essentieel belang voor het bestaan van mensen en alle andere diersoorten. De oceaan maakt tenminste 50% van alle zuurstof. Het blijft een uitdaging om een exact percentage vast te stellen maar de European Marine Board geeft hier informatie over. Hun laatste rapport (juni 2023) betreft Ocean Oxygen. Hierin wordt aangegeven dat er steeds meer zuurstofloze gebieden in de oceaan ontstaan. Deze zorgelijke ontwikkeling is het gevolg van het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de “corn belts” van de wereld, zoals het gebied rond de Mississippi dat uitmondt in de Golf van Mexico en de landen rond het oosten van de Oostzee (Baltische Zee).

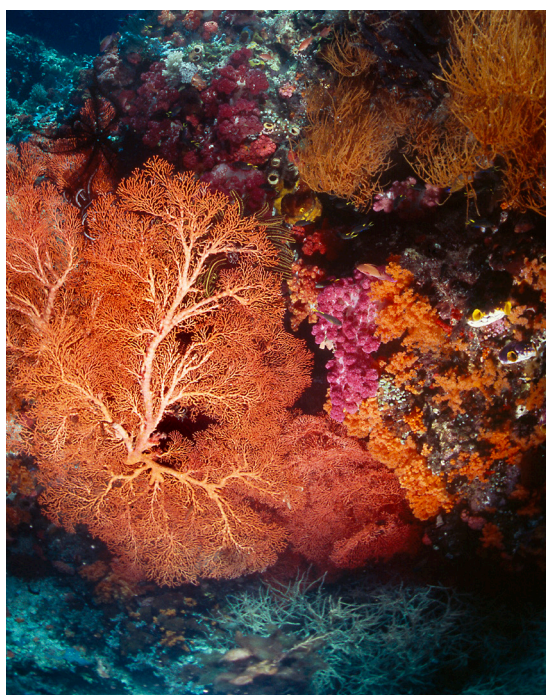
Aangezien er een teloorgang van de natuur op het land gaande is, onder andere met regenwouden die vernietigd worden om plaats te maken voor soja- en maisplantages en graasgronden voor runderen voor de vleesproductie en - in Azië – voor palmolie, zou je verwachten dat, omdat die verdwenen natuur geen CO₂ meer kan opnemen en dus ook geen zuurstof meer kan produceren, de bijdrage van de zuurstofproductie van de oceaan alleen maar zou toenemen. Maar niets is minder waar!

Verzuring van de oceaan

De oceaan heeft veel zuurstof nodig voor alle dieren die erin leven, en CO₂ voor alle planten in de oceaan. De biomassa van plantaardig materiaal in de oceaan is hoger dan op het land, met name in de vorm van fytoplankton. Op sommige plekken in de oceaan komt er op bepaalde momenten van de dag heel veel fytoplankton naar de bovenste lagen van het zeewater. In de tropen bestaat zelfs een zogenaamde planktonsoep. Dat is echt prachtig, met name wanneer daar planktoneters als mantelroggen op afkomen, aldus Dos. De belangrijkste zuurstofproducerende organismen in de oceaan zijn

Gezond koraal Raja Ampat

Underwater Art - deeltje van een doornenkroon

fytoplankton, zeegras en zeewier. 72,2 % van het oppervlak van de wereld is oceaan. En slechts circa één kwart van de wereld is land. Dan lijkt het logisch dat de oceaan zoveel CO₂ opneemt en zoveel zuurstof produceert. Maar wanneer er op het land te veel CO₂

geproduceerd wordt, dan hebben we een groot probleem. Het gevolg is dat de oceaan aan het opwarmen (broeikasgaseffect) en verzuren is met alle gevolgen van dien, zoals het oplossen van kalk. We denken hierbij aan fytoplankton én zoöplankton (het dierlijke plankton), schelpdieren en uiteraard alle koraalriffen. Volgens steeds meer wetenschappers is de opwarming en verzuring van de oceaan de grootste bedreiging van al het leven op aarde.

Waarom is dit nog niet algemeen bekend?

Veel wetenschappers zijn in de eerste plaats onderzoekers en timmeren niet zo aan de weg met hun onderzoeksresultaten. Sea First doet dat wel, juist omdat de

focus zo ligt op educatie. En de scholen en docenten waar Sea First is geweest, nemen veel van de door Sea First gebrachte kennis in het curriculum op. Sea First is in Europa de enige stichting die uitsluitend Ocean Literacy (oceaangeletterdheid) naar scholen brengt. Er is, volgens Dos, natuurlijk ook een politieke weg: want als de politiek de kennis van Ocean Literacy zou omarmen, zou bijvoorbeeld het verminderen van de

vleesconsumptie veel sneller kunnen gaan en zouden schadelijke subsidies aan grote industrieën veel sneller afgebouwd worden. Het wordt nu langzaam al wel een beetje gemerkt; men is het erover eens dat er minder vlees gegeten moet worden. Maar je hoort nergens: er moet minder vis gegeten worden.

Visportret

stoot zou met 49 procent afnemen. Verzuring zou met 50 procent afnemen en watervervuiling met 49 procent. Het gebruik van schaars zoet water zou met 19 procent dalen. De oceaanzuur zou stoppen.

Hoe kan de verzuring van de oceaan stoppen?

Dos: "Laten we in ieder geval beginnen met geen vis meer eten. Ik zal je zeggen waarom: men heeft ontdekt dat vissen tijdens het eten enorm veel troep binnenkrijgen via het zeewater. Er zitten tenminste 120.000 chemische stoffen in zee. 70 jaar geleden waren dat er nog 'maar' circa 20.000. Al deze chemische stoffen zijn rotzooi uit de industrie. Van het grootste deel van al deze toxische stoffen nemen vissen een beetje op. Hierdoor is veel vis zelfs toxisch geworden. Vissen krijgen ook calcium binnen, maar dat is juist goed voor ze. De calcium gaat in het spijsverteringsorgaan van de vis een reactie aan met de CO₂ die dus in te hoge mate in het zeewater aanwezig is. Calciumcarbonaat (CaCO₃) is het resultaat dat met de poep van de vissen naar buiten komt. In feite is dit onschadelijk gemaakte CO₂. Als je duikt en je ziet een school vissen, dan zie je vaak heel duidelijk kleine stukjes uit de poepsliertjes naar de bodem zakken. We noemen dit de gut rocks (poepsteentjes). Wanneer dit calciumcarbonaat op de bodem terecht komt vormt het een nieuw substraat voor allerlei andere organismen. Dat is dus heel belangrijk: vissen maken CO₂ onschadelijk en zorgen voor een prachtig substraat op de bodem. Daarom is elke vis die uit zee gehaald wordt er één te veel. Vissen

zijn onze bondgenoot in de strijd tegen klimaatverandering. Wie weet dat nou?"

Dierindustrie en stamcelvlees

We komen hoe dan ook altijd weer uit bij de dieren en de dierindustrie. Want waarom verdwijnt het regenwoud? Om door te kappen grond te genereren om gewassen te kunnen verbouwen om aan dieren te eten te geven. "Wij vermoorden jaarlijks 10x zoveel dieren als dat er mensen zijn. Buitenproportioneel. Wij doden ruim 82 miljard landbouwdieren

"Als de hele wereld plantaardig zou eten zouden uiteindelijk alle problemen opgelost worden"

per jaar om op te eten voor 8,2 miljard mensen. Dat is dus precies 10x zoveel. En die dieren die wij eten, moeten zelf ook eten en dat eten moet verbouwd worden. Daar is natuurlijk een enorme oppervlakte voor nodig. Voor alle mais en soja die verbouwd wordt voor veevoer is een oppervlakte in gebruik die zo groot is als van Noord- en Zuid-Amerika en Canada erbij. Dit is echt onvoorstelbaar!"

Wetenschappers berekenden dat als we ons gemiddelde huidige dieet zouden veranderen naar een plantaardig dieet, we 3,1 miljard minder hectare landbouwgrond nodig hebben – een afname van 76 procent. Onze broeikasgasuit-

Oplossing van het probleem

Als iedereen plantaardig zou eten, dan zouden de meeste grote problemen snel opgelost zijn. Uiteraard moeten we ook af van alle grote vervuilers die fossiele brandstoffen gebruiken, zoals gas, aardolie en steenkool. De transitie naar hernieuwbare energie moet veel sneller gaan. Dos geeft aan: "De toekomst is zeker grotendeels plantaardig". Maar hierbij ziet hij ook een grote rol weggelegd voor stamcelvlees. Hierbij wordt door middel van het "oogsten" van een klein stukje (spier)weefsel van een levend dier, de stamcellen geselecteerd en in het laboratorium vermenigvuldigd. Voor wie per se vlees wil blijven eten is dit een

prima oplossing. Dieren hoeven niet meer geslacht te worden, lijden niet en het scheelt jaarlijks meer dan 80 miljard dierenlevens, (nog los van alle aquatische dieren). Dieren die dan (dus) ook geen broeikasgassen zoals CO₂, methaan en lachgas meer produceren. Deze nieuwe veelbelovende industrie neemt een enorme toevlucht. Er is bijvoorbeeld al stamcelvlees verkrijgbaar in Singapore, Amerika en Israël. In Amerika bestaan zelfs al steaks van blauwvintonijn gemaakt van stamcellen.

Voor stamcelvlees worden verschillende namen gebruikt, zoals cultivated meat of diervriendelijk vlees. De VPRO heeft voor het programma Tegenlicht een inte-

ressante documentaire gemaakt over stamcelvlees. Hierin zie je bijvoorbeeld een paar mensen zitten aan een picknicktafel en er scharrelt een kip om hen heen die wat graantjes aan het pikken is. En op dat moment eten ze die kip. Dat is natuurlijk reuze interessant.

SeaFirst wil ook graag het visbestand verduurzamen als een begin van de oplossing voor de wereldwijde overbevissing. Zo heeft Dos voor Colruyt, een Belgische supermarkt, met zijn team een studie gemaakt van de vissoorten die zij verkochten. Bedreigde diersoorten werden uit het assortiment verwijderd en bij de nog verkochte dieren staan kaartjes waarop de consument kan lezen hoe het dier is gevangen en hoe lang het heeft geleden voordat het gedood werd. Zo wordt er ook op dit vlak educatie gegeven.

Toekomst voor de vissers?

We horen wel eens: "wat moeten de vissers dan doen als ze niet meer zouden kunnen of mogen vissen?"

Dos komt met een illustratief voorbeeld: "In Zweden mag al al jaren niet meer op bepaalde soorten gevestigd worden. De vissers hebben hiervoor geen compensatie ontvangen. De werkloze vissersmannen hebben zich omgeschoold en zijn allemaal op hun pootjes terechtgekomen". Dos: "Er wordt wereldwijd ruim 30 miljard euro subsidies aan de visserij gegeven. Dit wordt gebruikt voor

grotere schepen, krachtiger motoren, minder schadelijke uitstoot van diesel, noem maar op. Maar van dat geld kun je 10 jaar lang alle vissers omscholen. Hoe mooi is dat!" Dos heeft ook met vissers gesproken. Veel vissers zijn het met hem eens. Ook al omdat zij weten dat de vooruitzichten voor de visserij niet gunstig zijn. Net

300 miljoen ton (3 miljard kilo). Soms wordt er, als alternatief, bijgevoerd met soja. Maar veel vissen zijn hier allergisch voor en gaan dood. Qua dierenwelzijn en dierenleed kun je beter wilde zalm dan kweekzalm eten. Eet je namelijk kweekzalm, dan eet je feitelijk 3 tot 5 x zoveel wilde vis door het voer dat de zalm in zijn

te korte leven te eten krijgt. Dit is bepaald geen ideale conversie. Eén van de vele sterke punten in het verhaal van Dos is, dat hij bij alles literatuur weet aan te leveren. Daarom stuit hij ook bijna nooit op tegenspraak bij wat hij zegt. Het klopt gewoon.

Dos krijgt regelmatig de vraag: Wat is beste vis die je kan eten?

Het antwoord is simpel: geen vis of stamcelvis (maar dat is hier nog niet verkrijgbaar).

Ocean Literacy

Ocean Literacy (oceaangeletterdheid) is een essentieel begrip voor Sea First. De veelgebruikte definitie van oceaangeletterdheid is 'het begrijpen van onze individuele en collectieve impact op de oceaan en de impact ervan op ons leven en welzijn'. De reikwijdte van

oceaangeletterdheid is nu veel breder en omvat programma's en activiteiten op het gebied van zowel formeel als informeel onderwijs en communicatie, waardoor emotionele verbondenheid met de oceaan en gedragsverandering doelen zijn, in plaats van alleen maar kennisuitwisseling. Daarom is oceaangeletterdheid een essentieel middel om de kennis over de oceaan te vergro-

Nachtzee-anemoon

als de veeboeren op het land zullen er ook steeds meer vissers moeten stoppen en door de overheid uitgekocht moeten worden.

Viskweek

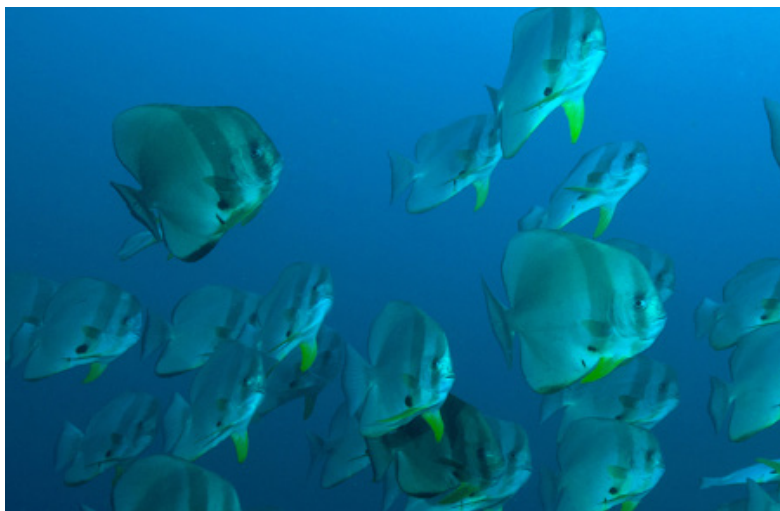
Kweekvis wordt ook wel de nieuwe stresskip genoemd. Binnen de

"De beste vis die je kunt eten is geen vis"

viskwekerij wordt namelijk over het algemeen veel te weinig rekening gehouden met dierenwelzijn. Bijna al het visvoer voor kweekvis bestaat nog altijd voor een belangrijk deel uit wilde vis uit zee. Circa 30% van alle visvangst op zee wordt gebruikt voor voer voor varkens, kippen en kweekvis. Terwijl kweekvis juist bedoeld was om de oceaan te ontlasten. Het gaat hier om ongeveer

ten, verbindingen te leggen in de levens van mensen en belanghebbenden te ondersteunen en aan te moedigen om op een positieve manier voor onze oceaan te handelen. En deze kennis moet in alle lagen van het onderwijs worden verspreid, want dat is van groot belang.

Vleermuisvissen

Sustainable Development Goals (SDG)

In de wereld van vandaag staan we voor grote uitdagingen: armoede, honger, ongelijkheid (man-vrouw, ras, enz.). Klimaatverandering en de biodiversiteitscrisis zijn slechts enkele van de problemen die we dringend moeten aanpakken. Grote uitdagingen vereisen gedurfde actie om ze te overwinnen, en dat is waar de Sustainable Development Goals om de hoek komen kijken. Ze zijn ontwikkeld om in 2030 een duurzame wereld voor iedereen te bereiken, waarin niemand wordt buitengesloten. In 2015 hebben alle 193 landen die lid zijn van de Verenigde Naties (VN) de Sustainable Development Goals aangenomen. De doelen gelden voor alle landen en voor alle mensen. Met de educatie die Sea First geeft, wordt gewerkt aan doel nummer 14 van de SDG, het doel om maritieme ecosystemen te beschermen en opwarming, oceaanverzuring en vervuiling terug te dringen en overbevissing te bestrijden). SeaFirst werkt met haar educatie door middel van een holistische benadering aan het grotere plaatje en maakt duidelijk dat alles met elkaar verband houdt.

Een erfgoed van bewustwording

Door zijn foto's en activisme heeft Dos een blijvende impact gehad

op hoe mensen de oceaan zien en waarderen. Zijn inspanningen om de mariene wereld weer gezond te maken, blijft een inspiratiebron voor velen. Met zijn werk herinnert hij ons eraan dat de oceaan niet alleen een bron van schoonheid en wonder is, maar als 's werelds grootste ecosysteem ook cruciaal is dat dringend bescherming nodig heeft. In een tijd waarin de druk op de natuurlijke hulpbronnen van onze planeet groter is dan ooit, blijft Dos Winkel een krachtige stem voor de oceaan, en een voorbeeld van hoe één persoon een verschil kan maken. Zijn leven en werk zijn een testament van passie, toewijding en de kracht van beelden om verandering teweeg te brengen.

Kroelen met een schorpioenvis

Toen Dos en Bertie op Bonaire woonden was daar ook een bioloog, die allerlei vissenvriendjes had waar zij verhalen over schreef. Zo schreef ze ook over haar vriendschap met een schorpioenvis. Deze lag bij één van de pilaren van de Town Pier van Bonaire. Een schorpioenvis is uiterst giftig. Als je er één aantraakt dan mag je blij zijn als je het overleeft. Met de uiteinden van zijn (rug)-vinnen injecteert hij een zwaar gif. De vrouw en de schorpioenvis werden vrienden. Zij leerde hem naar haar toe te komen, met gebaren en geluiden. Zonder het dier te voeren (wat op

Bonaire trouwens verboden is).

De schorpioenvis kroop dan over de bodem en tilde zijn hoofd op en dan kon ze hem onder zijn kin kroelen. Dos was geïntrigeerd en wilde dit zelf ook proberen. Dus hij nam in zich op wat de bioloog had verteld over de geluiden en gebaren die ze maakten en hij zocht de schorpioenvis op. En inderdaad, ook op de gebaren en geluiden van Dos reageerde de vis. Zodoende zijn ook

Dos en deze schorpioenvis vrienden geworden en kon Dos hem regelmatig onder zijn kin kroelen.

Bedankje van Dos

Tot slot wenst Dos nog te zeggen dat hoewel hij de motor van Sea First is, hij dit alles nooit alleen had kunnen verwezenlijken. Sea First bestaat uit een gemotiveerd team van mariene biologen en iedereen die bij Sea First betrokken is doet dit vrijwillig. De belangrijkste persoon in zijn leven is echter zijn vrouw Bertie, die ook deel uitmaakt van het bestuur. Zonder de steun van Bertie had hij nooit zoveel kunnen realiseren! Ook dochter Femke is onmisbaar binnen Sea First. Zij is de duizendpoot die ontelbare taken verricht. Wil je veel meer weten over Sea First, surf dan naar www.seafirst.org en www.seafirst.nl Wil je veel meer weten over dos en Bertie en heel veel mooie fotografie zien – onder- en bovenwater – evenals TV-documentaires die over hun werk gemaakt werden, surf dan naar www.dos-bertie.com

Jolanda Maas, Laura Venema

Foto's: Dos Winkel

Garnalenkweek en de gruwelijke praktijk van het “oogknippen”

In Nederlandse supermarkten zijn grote garnalen vaak afkomstig van garnalenmoeders waarvan een oog is verwijderd. Deze ingreep zou de garnalen stimuleren om meer eitjes te produceren, wat leidt tot een snellere voortplanting. Volgens emeritus-hoogleraar dierfysiologie Gert Flik is dit een gangbare praktijk in de garnalenkweek. Achter het oog van een garnaal bevindt zich een klier die hormonen produceert die het eierleggen reguleren. Zonder ogen, en dus zonder deze hormonen, zijn de garnalen sneller klaar om eitjes te leggen. Het verwijderen van een oog verhoogt dus de eitjesproductie, wat kostenbesparend werkt.

Gloeiendhete pincet

Veel Nederlandse visverkopers en garnalenimporteurs zijn zich niet bewust van deze werkwijze, zo blijkt uit vragen van een bekend televisieprogramma. Ze weten niet wat er gebeurt in garnalenkwekerijen, vooral in het Verre Oosten, waar het merendeel van de consumptiegarnalen in Nederlandse winkels vandaan komt. In garnalenkwekerijen in landen zoals Vietnam en Indonesië betreft dit standaardpraktijk in de reguliere kweek. Het knippen van de ogen gebeurt met een gloeiendhete pincet bij de moederdieren in de broedhuizen. Het vindt over het algemeen niet plaats bij garnalen die opgevisst worden en daarnaast mag dit ook niet in de standaard voor

biologische garnalen. Het gebeurt wel bij andere kweekgarnalen.

Gedesoriënteerd en verward

Thaise garnalenkwekers bagatelliseren de pijn die de garnalen ervaren, met de opmerking: “Het doet maar een dag een heel klein beetje pijn.” Echter, dit is niet waar. De Partij voor de Dieren (PvdD) en Nieuw Sociaal Contract (NSC) willen dat deze vorm van dierenleed stopt. Partij voor de Dieren-Kamerlid Christine Teunissen: “De garnalen hebben pijn en raken gedesoriënteerd zonder ogen. Ze trekken zich terug en gaan tegen de wanden van de bassins zitten. Het is echt ernstig dierenleed.”

Motie

Daarom hebben beide partijen op 6 juni jl. een motie ingediend, gesteund door VVD, GroenLinks-PvdA, D66 en SP. De motie roept de regering op om zich in te zetten voor een Europees importverbod op garnalen met afgeknipte ogen en supermarkten en andere verkooppunten te vragen deze garnalen niet meer te verkopen. De partijen benadrukken het belang van een Europees verbod. “Het is heel belangrijk om als Europa samen op te trekken. Nederland moet hierin het voortouw nemen en landen oproepen tot een verbod op deze garnalen.”

Jolanda Maas

Foto Partij voor de Dieren

De blauwe zwemkrab: een Amerikaan met een Nederlands tintje

“Somerdaeghs komen alhier op de vlacke Stranden schoone Krabben (...) haer Scharen zijn van couleur als onse Prince-vlagge, zijn Orangie, blanck en blau”. Dat schreef de Nederlandse zeevaarder David Pieterszoon de Vries in 1642 toen hij voor het eerst een blauwe zwemkrab zag. Toch is de blauwe zwemkrab niet zo Nederlands als zijn kleuren misschien doen vermoeden.

TEKST: CORINE SCHUILENGA

Van oorsprong komt de blauwe zwemkrab enkel voor aan de oostkust van Noord- en Zuid-Amerika. Dat was dan ook waar Pieterszoon de Vries zijn waarneming deed in de zeventiende eeuw. Pas in 1901 werd de krab voor de eerste keer in Europa gezien. Waarschijnlijk is de soort meegelift met ballastwater. Dit is water dat vrachtschepen meenemen in tanks. Het zorgt ervoor dat een schip diep en stabiel genoeg vaart wanneer het nog geen vracht aan boord heeft. Als het schip op de plek van bestemming zijn vracht heeft geladen, loost het dit water weer. Zo komen dieren en planten uit het ballastwater aan de andere kant van de wereld terecht.

Smurfblauw

Tot voor kort waren er nog weinig blauwe zwemkrabben in Europa, maar in het Middellandse Zeegebied zijn hun aantallen de laatste jaren enorm toegenomen. Voor snorkelaars daar is het dier een opvallend mooie verschijning: felgekleurde smurfblauwe poten, aan elke kant van zijn schild een vervaarlijk ogende stekel en de achterste poten afgeplat als sierlijke peddeltjes. Toch is niet iedereen blij met deze nieuwkomer. De aantallen inheemse krabben, vissen en schelpdieren gaan namelijk achteruit door de blauwe zwemkrab. Het dier jaagt op deze soorten, of concurreert ermee om voedsel. Ook klagen kwekers van schelpdieren dat de blauwe zwemkrab deze oppeuzelt. De Italiaanse overheid wil de krab daarom uitroeien door er zoveel mogelijk te vangen en dood te maken.

Diervriendelijke oplossingen

De Vissenbescherming wil dat wetenschappers gaan onderzoeken of er diervriendelijkere methoden zijn om de krabben-overlast te bestrijden. Nog beter is het als we de verspreiding van uitheemse soorten in de toekomst voorkomen. De Vissenbescherming wil daarom ook dat meer landen het Ballastwaterverdrag ondertekenen. In dit verdrag beloven overheden dat ze proberen om geen soorten meer over de wereld te verspreiden via ballastwater. Inmiddels hebben al 97 landen dit verdrag ondertekend, waaronder Spanje, Nederland, Canada, Australië, Rusland, China en Japan. De Verenigde Staten, een van de landen waar de blauwe zwemkrab oorspronkelijk vandaan komt, hebben zich nog niet aangesloten. Dit geldt ook voor Italië, dat nu veel last heeft van de blauwe zwemkrab. De Vissenbescherming vindt het belangrijk dat deze en andere landen het verdrag alsnog ondertekenen. Zolang dit niet gebeurt, zal de verspreiding van uitheemse waterdieren doorgaan.

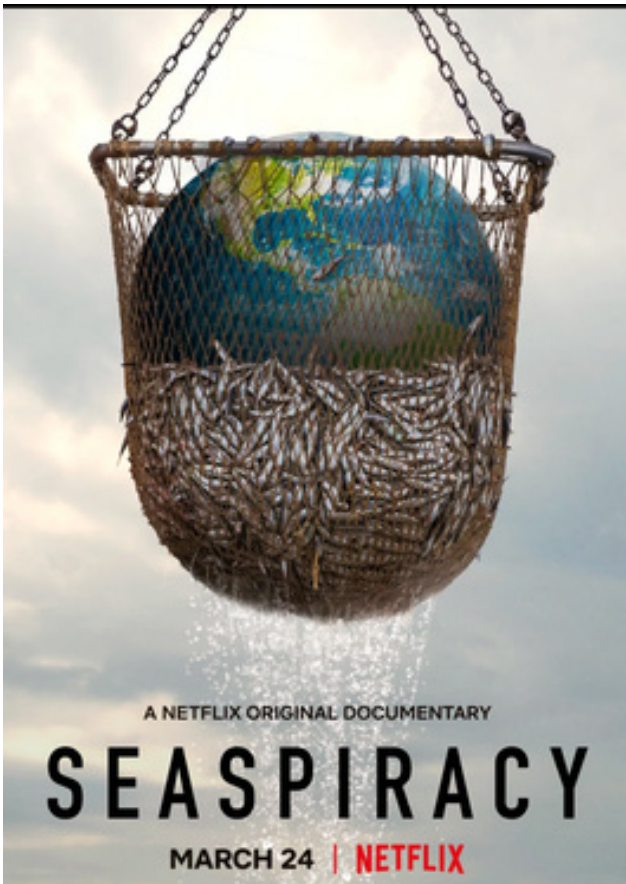
Nederlandse vlag

Betekent dit dat we de blauwe zwemkrab binnenkort ook in Nederland overal tegenkomen? Die kans is niet zo groot. De soort is al wel in ons land terechtgekomen, maar is hier slechts een paar keer gezien. De aantallen nemen nog niet toe, zoals in Spanje of Italië. Biologen vermoeden dat dit komt doordat de temperatuur van het water in Nederland te laag is voor het dier om zich op grote schaal voort te planten. Maar als de watertemperatuur verder stijgt, is het best mogelijk dat de krab in de toekomst wél kroost kan produceren in Nederland. Zoals Pieterszoon de Vries in 1642 al opmerkte: de kleuren van de Nederlandse vlag heeft de blauwe zwemkrab in elk geval al. ■

BEELD: ADOBE STOCK

FILMS

Seaspiracy

Op Netflix

In de documentaire *Seaspiracy* wordt de vis-industrie onder de loep genomen. Jaarlijks worden naar schatting 3 biljoen vissen gedood. Daarmee is de visindustrie misschien wel de grootste bron van dierenleed aller tijden. Naast het dierenleed komen ook andere grote problemen aan het licht, zoals de impact op klimaatverandering en biodiversiteit, de plastic soep, misleidende keurmerken en mensenrechten. Ook worden beelden getoond van de vreselijke omstandigheden in de Schotse zalmkwekerijen.

De beste manier om de vissen te helpen en om bovenstaande problemen het hoofd te bieden is dan ook om geen of veel minder vissen en visproducten te eten.

De Wilde Noordzee

In de bioscoop

Een zeer bezienswaardige film over het leven in en rond de Noordzee.

Veel films zijn er gemaakt in tropische en arctische zeeën, vaak te zien op Love Nature, maar dit is voor de eerste keer dat een film in en om de Noordzee speelt.

De gevaren van

Er is momenteel wereldwijd een heftige discussie gaande over de diepzeemijnbouw. Diepzeemijnbouw is het halen van of uit de bodem van de oceanen van metalen en mineralen. Die mineralen en metalen zijn daar vooral te vinden in de vorm van knollen ter grootte van een aardappel. Die knollen hebben zich de afgelopen miljoenen jaren gevormd. In de knollen zitten veel voor de industrie waardevolle metalen als koper, kobalt, mangaan en nikkel. Die metalen worden veel gebruikt in allerlei moderne apparatuur, zoals onze smartphones en voor batterijen en zijn dus veel geld waard. Volgens wetenschappers liggen er miljoenen tonnen van die metalen op de bodem van de oceanen.

Graafmachines

Maar er gebeurt veel meer op die heel grote diepzeebodem dan dat die knollen daar heel erg langzaam in omvang liggen te groeien. Er blijkt ook heel veel leven te zijn daar diep in de oceanen. Met wetenschappelijk onderzoek zijn de afgelopen jaren duizenden nieuwe soorten dieren ontdekt, die leven op een diepte van vier tot zes kilometer. Het gaat om allerlei soorten die daar leven: eencelligen, wormpjes, koralen en sponzen, maar ook kreeftjes, zee-egels, inktvissen en vissen. Ook op en in de knollen leven diverse heel kleine diertjes. Er is daar geen ander licht dan van een paar lichtgevende dieren. Hun leven en hun ecosysteem komt in gevaar als de diepzeemijnbouw er gaat graven.

Om die knollen met hun metalen te winnen, is het plan om vanaf schepen graafmachines naar beneden te laten. Diepzee wordt het al genoemd vanaf 200 meter diepte, maar vaak gaat het om kilometers diepte. Op de oceaانبodem ligt een laag sediment en dat sediment wordt door de machines opgezogen met de daar aanwezige knollen en vervolgens verder naar boven gepompt door een vaak kilometers lange buis naar het moederschip. Daar wordt eruit gehaald wat waardevol is voor onze economie en de rest gaat overboord het water weer in. Het Nederlandse bedrijf Allseas is het daadwerkelijk al gelukt om zo metalen en mineralen te winnen. Ook de grote Nederlandse bedrijven IHC en Boskalis zijn betrokken bij projecten om diepzeemijnbouw te gaan uitvoeren. Al deze bedrijven proberen wel de schade aan de natuur zoveel mogelijk te beperken, maar het is zeer de vraag of dat ook gaat lukken.

Gevaren

Er dreigen allerlei gevaren voor het onderwaterleven op de oceaانبodem. Door het graven van de mijnbouwapparaten kunnen stofwolken van sediment ontstaan en het effect daarvan is onbekend. Dat geldt ook voor de stofwolken als gevolg van het overboord gooien van niet bruikbare restanten. De mijnbouwapparaten maken veel lawaai en onder water verspreidt geluid zich veel makkelijker dan boven water. Wat betekent al dat extra geluid voor het leven van die diepwaterdieren? Onder water is geluid de beste manier voor dieren om te communiceren. Er is een grote kans dat dat verstoord wordt door deze graafactiviteiten. De knollen kunnen bij

Bron: Wikimedia under CC BY-SA 4.0

het opgraven ook uit elkaar vallen en daarbij kunnen metalen in het water komen die de gezondheid van de diepwaterdieren aantasten. En bij dit graafwerk worden sowieso veel van deze dieren verjaagd uit hun leefomgeving. Daarnaast uiten wetenschappers grote zorgen over de effecten van diepzeemijnbouw op het hele mariene ecosysteem en op de biodiversiteit, waarvan we overigens nog heel veel niet weten. Om te beginnen kunnen veel bekende en nog

diepzeemijnbouw

onbekende diersoorten hierdoor uitsterven. Maar de schade zal niet beperkt blijven tot het gebied waar gemijnd wordt. De vrijkomende stofwolken kunnen zich over een veel groter gebied verspreiden en daar het even verstoren. Verder zijn juist de diepe delen van de oceanen heel belangrijk omdat daar heel veel warmte en CO₂ worden opgeslagen en die opslag is heel belangrijk voor het beperken van de klimaatcrisis. Wetenschappers maken zich zorgen dat die opslag gevaar loopt en dat bij het gegrave juist veel CO₂ vrijkomt.

Onderhandelingen

Al sinds 2014 onderhandelen de 168 landen en

ken, maar daarvoor zal het wel de leden van deze autoriteit ervan moeten overtuigen dat het echt kan zonder grote schade toe te brengen aan de diepzeenatuur. De Europese Unie heeft nu als standpunt ingenomen diepzeemijnbouw te verbieden zolang er geen stevig wetenschappelijk bewijs is dat deze activiteit geen negatieve invloed heeft op het mariene ecosysteem op de bodem van de oceaan en dat bewijs is er voorlopig nog niet. Het zullen spannende onderhandelingen worden, want er zijn ook grote commerciële belangen.

Energietransitie

Een vaak gebruikt argument is dat de diepzeemijnbouw nodig is voor het slagen van de energietransitie en die transitie is weer nodig om de klimaatproblemen in te perken. Het gaat om zeldzame metalen waarvan er veel uit China moeten komen en die gebruikt moeten worden voor bijvoorbeeld elektrische auto's, moderne computers en andere elektronica. Die zeldzame metalen zitten ook in de knollen van de oceaانبodem. Maar gelukkig begint nu het recyclen van de grond te komen. Moderne technologie zorgt ervoor dat dit gebruik van zeldzame metalen gereduceerd kan worden. Het Wereld Natuur Fonds heeft uitgezocht dat de vraag naar zeven zeldzame metalen zo met 30% gereduceerd kan worden.

Acties

Gelukkig zijn er al diverse organisaties die nu strijden tegen de diepzeemijnbouw. Heel actief is Farah Obaidullah met haar organisatie The Ocean and Us. Zij zijn nu bezig met Ocean Hope Expedition. Dat is een lange reis vanaf Alaska langs de hele westkust van Amerika tot in Chili om daar mensen te mobiliseren in verzet te komen tegen de diepzeemijnbouw. Ook Greenpeace voert uitgebreid actie tegen de diepzeemijnbouw en doet dat wereldwijd met inzet onder meer van hun schepen. Beide

organisaties zijn een petitie gestart om de diepzeemijnbouw te stoppen. En ze vragen de Nederlandse regering zich aan te sluiten bij een groot aantal andere landen die pleiten voor het stoppen met of om te beginnen voor een moratorium voor deze mijnbouw. Als Vissenbescherming steunen we deze acties graag.

Paul Denekamp

de Europese Unie, die samen allemaal lid zijn van de Internationale Zeebodem Autoriteit (ISA), over regels voor diepzeemijnbouw in internationale wateren. De ISA staat deze mijnbouw nog niet toe, maar heeft toestemming gegeven aan bedrijven om op een aantal kavels uit te proberen of diepzeemijnbouw echt kan. Daarbij moeten die bedrijven ook uitzoeken wat voor dieren daar leven. De bedoeling van ISA en haar leden is dat ze hier volgend jaar een akkoord over afsluiten. De leiding van ISA is er duidelijk op uit om diepzeemijnbouw mogelijk te ma-

Europese politiek en vissenwelzijn

De Vissenbescherming is vanaf de oprichting in 2016 van de Europese Aquaculture Advisory Council (AAC) lid. Er zijn gelukkig meer dierenbeschermingsorganisaties lid van de AAC geworden. Momenteel hebben ook Compassion in World Farming, het Aquatic Life Institute en Eurogroup for Animals er hun vertegenwoordiger. Verder zijn in deze adviesraad een groot aantal organisaties uit de wereld van de aquacultuur vertegenwoordigd en onze gezamenlijke taak is het adviseren van de Europese Commissie, het dagelijks bestuur van de Europese Unie. Maar als dierenbeschermers gebruiken we de AAC ook om met de afgevaardigden uit de aquacultuur-sector in discussie te gaan over het welzijn van hun vissen en andere waterdieren.

Want vanaf het begin hebben we daar uitgedragen dat we juist lid geworden zijn om het welzijn te verbeteren van vissen, garnalen en schelpdieren. Als dierenbeschermers worden we er gelukkig respectvol behandeld, maar voor vele leden uit de wereld van de aquacultuur was vissenwelzijn echt een nieuw onderwerp.

In die acht jaar dat de AAC nu bestaat, is er veel veranderd. Verbetering van het vissenwelzijn is nu in de AAC algemeen aanvaard als een belangrijk doel en ook vanuit de sector wordt meegedacht over hoe we het welzijn van vissen, garnalen en schelpdieren in de

aquacultuur kunnen verbeteren.

Leven en doden in de visteelt

In de AAC-focus groep voor Vissenwelzijn hebben we hierover veel gediscussieerd en dat heeft geleid tot onder meer een uitgebreid voorstel over het doden van in de visteelt gehouden vissen. De toenmalige Europese Commissie wilde er niets mee en liet dit onderwerp over aan de lidstaten en er gebeurde vervolgens niets. Maar net zo als binnen de AAC groeide ook bij de Europese Commissie, wellicht gestimuleerd door de aandacht die wij als vissenbeschermers vroegen voor vissenwelzijn, het inzicht dat dit wel een belangrijk onderwerp is. En dat leidde er toe dat de Europese Commissie in de Strategic Guidelines for a more sustainable and competitive EU aquaculture for the period 2021 till 2030 een hoofdstukje wijdde aan dierenwelzijn. Daarin werd onder meer uitgesproken dat verdere actie om vissenwelzijn te verbeteren noodzakelijk is. Ze richten zich daarbij op het ontwikkelen van methodes voor het kweken, vervoeren en doden van vissen, die goed uitpakken voor het welzijn van die vissen.

De Commissie is nu bezig om een code op te stellen voor wat goede methodes zijn voor het kweken van vissen qua vissenwelzijn en voor wat goede indicatoren zijn voor vissenwelzijn. We zijn als organisaties voor de bescherming van vissen ook gevraagd daarvoor ideeën aan te dragen. Daarbij wordt gekeken naar het voeren van

vissen, het hanteren, de waterkwaliteit, de dichtheid waarmee vissen gehouden worden, het verwijderen van gestorven vissen, het verrijken van de omgeving waarin vissen moeten leven, het transport en het bedwelmen en doden. Dit document wordt geschreven in nauwe samenwerking met het nieuwe EU Reference Centre for Welfare of Aquatic Animals (EURCAW-aqua). Dit EURCAW-aqua, waar wij lang voor gepleit hebben en dat er nu eindelijk is, gaat daarna werken aan wat specifiek per soort goede methodes zijn qua vissenwelzijn en wat goede indicatoren zijn om dat te meten. Dat alles zal nog wel een aantal jaren duren, maar het zijn positieve ontwikkelingen.

Verbetering leven in viskweek

Een onderwerp waar we als Vissenbescherming speciaal aandacht aan zullen besteden is 'het verrijken van de omgeving waarin vissen moeten leven'. Dat onderwerp zou eigenlijk moeten heten 'de kwaliteit van leven voor de gehouden vissen'. In onze overtuiging stelt die kwaliteit nu niet veel voor in de saaie ruimtes waarin ze moeten verblijven. Daar kunnen ze heel kleine afstandjes rond zwemmen en meestal verder afwachten tot ze hun voer krijgen. En het is vrijwel hun hele leven dat ze in die bassins moeten doorbrengen. In de (pluim)veeteelt is een bekende eis van dierenbeschermers dat de gehouden dieren daar hun natuurlijk gedrag moeten kunnen ontplooiën. Verreweg de meest gehouden vissen zijn roofvissen en veel van hun natuurlijk gedrag is daaraan gerelateerd. Maar qua dierenwelzijn is het on-

mogelijk om deze vissen daar levende prooien aan te bieden. Het is dus een hele zoektocht wat de viskwekers aan hun vissen kunnen aanbieden om hun leven interessant te maken. Wat vaak niet gezien wordt, is dat vissen net als veel andere dieren, nieuwsgierig zijn, graag plezier beleven, willen spelen en ook uitgedaagd willen worden om hun kwaliteiten te kunnen gebruiken. Wat verrijking wordt genoemd is in feite iets doen aan de armoede in het vissenverblijf. Maar het is een goede eerste stap om dit grote probleem aan te pakken. En voor een echte verbetering is nog heel veel onderzoek nodig en er zal heel veel uitgeprobeerd moeten worden. Hopelijk zijn viskwekerijen bereid om ruimte te geven aan experimenten en kan er zo kennis worden opgebouwd. Probleem is daarbij hoe te meten of iets echt een verbetering is. Als dit allemaal lukt, wordt het een heel belangrijk project met nog veel lastige uitdagingen. Daarbij zal nog wel de nodige moeite moeten worden gedaan om de viskwekers ervan te overtuigen dat ze dit kunnen en moeten gaan doen. En daar hoort ook scholing bij. Maar voorlopig hebben we alleen nog maar voor elkaar gekregen dat er plannen gemaakt worden en helaas nog maar weinig verbeteringen die de vissen zelf merken. Het is een strijd van lange adem.

De blauwe zwemkrab

In de AAC werden we ook geconfronteerd met de problemen die de blauwe zwemkrab veroorzaakt, vooral in Italië. Corine Schuilenga schrijft daarover elders in dit nummer. De vertegenwoordiger van de

Italiaanse vis- en schelpdierkwekers vertelde dat vooral veel schelpdieren werden opgegeten door deze krabben omdat de kwekers ze niet voldoende konden beschermen. Dat betekende veel dierenleed. Namens de Vissenbescherming heb ik betoogd dat de oplossing vooral gezocht moet worden in een betere bescherming van de schelpdieren en niet in het massaal doden van de blauwe zwemkrabben. Het doden betekent ook weer veel dierenleed en het lost niets op. Want deze zwemkrabben produceren enorm veel eitjes en wat er wordt weggevangen, wordt heel snel weer aangevuld. De Europese Commissie heeft om advies gevraagd over hoe dit probleem aan te pakken en daar is nu het wachten op.

De pelagische visserij

In de Pelagic Advisory Council (PelAC), een andere Europese Adviesraad, zijn we nu samen met het Aquatic Life Institute (ALI) ongeveer een jaar actief. De pelagische visserij vist op open zee en jaagt op grote scholen vissen, zoals haring en makreel. Ze doen dat met grote schepen op de Noordzee, maar ook op de oceanen. Ze vissen niet dicht bij de kust, zoals de kleinschalige kustvisserij en niet dichtbij de zeebodem, zoals de demersale (bodem-)visserij dat doet op platvis. We hebben twee bijeenkomsten georganiseerd, waar prominente wetenschappers de vertegenwoordigers van de pelagische organisaties hebben voorgelicht over wat vissenwelzijn inhoudt en wat de welzijnsproblemen zijn van de pelagische visserij en we hebben plannen voor nog

twee verdere bijeenkomsten. Samen met ALI hebben we een aanbeveling geschreven aan de Europese Commissie. Die is inmiddels door de PelAC goedgekeurd en naar de Commissie gestuurd. Het wachten is nu op het antwoord. Uit wetenschappelijk onderzoek is gebleken dat veel van de vissen die gevangen worden in de pelagische visserij levend op de schepen aan boord komen. Waar we de organisaties van de pelagische visserij van willen overtuigen is dat het nodig is om die vissen zo snel mogelijk te bedwelen of te doden. Maar dat vergt grote investeringen en de vertegenwoordigers van deze organisaties willen eerst nog meer duidelijkheid over hoe het met die vissen is, die levend aan boord komen. Een probleem hierbij is dat het om enorme aantallen vissen gaat; soms om meer dan een miljoen in één trek en die moeten dan heel snel effectief bedweld of gedood worden. Belangrijk is dat het goede en open gesprekken zijn die we hier samen met hen over voeren.

Paul Denekamp

Het welzijn van mossels, oesters en andere tweekleppigen en de noodzaak van wetenschappelijk onderzoek

Wereldwijd is er meer en meer aandacht voor dierenwelzijn en de laatste jaren ook voor vissenwelzijn. De focusgroep voor schelpdierwelzijn van de Europese Aquacultuur Adviesraad (AAC) vraagt zich af of er ook meer aandacht moet komen voor het welzijn van tweekleppige schelpdieren, zoals mossels en oesters.

'The Strategic Guidelines for a more sustainable and competitive EU aquaculture for the period 2021 to 2030' bevat een interessant hoofdstuk over dierenwelzijn. Maar er is enkel aandacht voor vissenwelzijn en niets wordt gezegd over schelpdieren en hun welzijn, terwijl het bij meer dan de helft van de aquacultuur in de EU gaat om het kweken van schelpdieren.

Waarom is dat? Een mogelijke reden is dat mensen en vissen beide gewervelde dieren zijn. Hun zenuwstelsels vertonen grote gelijkenissen, zeker wanneer je het vergelijkt met ongewervelde dieren zoals inktvissen, kreeften en ook mossels en oesters. Die relatief grote gelijkenis maakt het makkelijker voor mensen om te begrijpen dat zoogdieren en vogels welzijnsproblemen ervaren. De EU erkent die welzijnsproblemen door van diersoorten te verklaren dat zij 'sentient animals' zijn, 'dieren die gevoelens hebben die er voor hen toe doen'. Ook voor vissen heeft de EU een aantal jaren geleden bepaald dat zij 'sentient animals' zijn en daarmee ook erkend dat zij welzijnsproblemen kunnen hebben.

Hoe zit dit met ongewervelde dieren en met hun 'sentient animal zijn? Hun zenuwstelsel is heel anders dan dat van gewervelde dieren. Kunnen ongewervelde dieren ook 'sentient animals' zijn en kunnen zij ook welzijnsproblemen hebben? Nieuw wetenschappelijk onderzoek heeft duidelijk gemaakt dat inktvissen, kreeften en krabben hoogstwaarschijnlijk dieren zijn die beschouwd dienen te worden als 'sentient animals'. Deze diersoorten ervaren voor hen relevante gevoelens en kunnen dus welzijnsproblemen hebben.

Een belangrijke vraag voor ons als focusgroep is: kunnen tweekleppigen 'sentient animals' zijn en dus welzijnsproblemen hebben? Als focus groep, met leden van organisaties voor schelpdierkweek en van organisaties voor dierenwelzijn, zijn we tot de conclusie gekomen dat we te weinig weten van de fysiologie en van het gedrag van deze dieren om deze vraag goed te beantwoorden. Op verzoek van Producentenorganisatie van de Nederlandse Mosselcultuur en de Vissenbescherming heeft Wageningen Universiteit in 2022 onderzoek gedaan naar welke relevante wetenschappelijke kennis er is om onze vraag te beantwoorden. De onderzoekers konden geen wetenschappelijk onderzoek vinden dat hierop een antwoord geeft. Ze vonden wel beperkte aanwijzingen dat deze dieren mogelijk gevoelens kunnen hebben en een geheugen. De onderzoekers pleitten voor verdergaand onderzoek en aansluitend experimenten om onze vraag te kunnen beantwoorden. Als focus groep willen we dergelijk onderzoek heel graag en zijn we nu aan het nadenken hoe dit onderzoek gefinancierd kan worden. Steun van schelpdierkwekers en hun organisaties om dit belangrijke doel te bereiken is daarbij heel belangrijk. En hun ervaringen met deze dieren kunnen heel nuttig blijken te zijn, als het onderzoek eenmaal begonnen is.

Tekst uitgesproken op 19 januari 2024 op de 8e internationale schelpdierconferentie op het Delta-park Neeltje Jans door Paul Denekamp, voorzitter van de Molluscan Welfare Focus Group van de Europese Aquacultuur Adviesraad (AAC) en van de Vissenbescherming

Het Catch Welfare Platform

Het Catch Welfare Platform (CWP) is een initiatief van Hans van de Vis, senior onderzoeker welzijn van vissen bij Wageningen Livestock Research, Mike Breen van de Fish Capture Research Group van het Noorse Institute of Marine Research en Michelle Boonstra van Michelle Boonstra Consultancy. Alle drie zijn ze al langdurig en intensief bezig met het onderwerp vissenwelzijn. Dat geldt helemaal voor Hans van de Vis, die dit al meer dan dertig jaar onderzoek doet voor dit onderwerp en die gerust een pionier genoemd mag worden. In 1996 schreef hij samen met Steven Kestin, *Doden van vissen en praktijkobservaties*, een van de eerste wetenschappelijke studies op het gebied van vissenwelzijn.

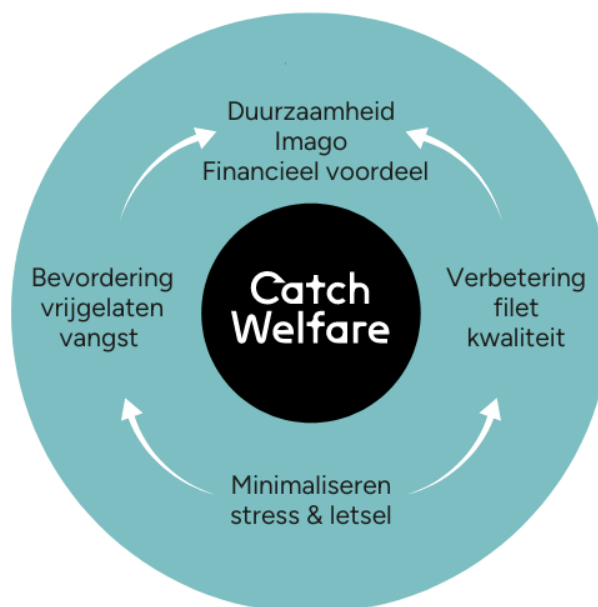
Conferentie

Het platform werd gestart met een internationale driedaagse conferentie eind november 2023 in Bergen in Noorwegen en die conferentie was een groot succes. Er waren meer dan honderd deelnemers en daarnaast nam ook een aantal online deel. Ze kwamen van vijf continenten, de meesten waren afkomstig uit Europa. Het waren voor een derde mensen uit de visserij en voor

een kwart mensen uit de wetenschap. In de conferentie werd achtereenvolgens aandacht besteed aan de vangst, het hanteren en het bedwelmen/doden van vissen.

Samenwerking

Het CWP is een initiatief dat

gedragen wordt door de visserijsector en de wetenschap samen. Het wil met pragmatische oplossingen de transitie versnellen die als doel heeft het welzijn van gevangen vissen te verbeteren. Dat doen ze door wetenschappers, fabrikanten, mensen uit de visserij en leveranciers bij elkaar te brengen.

De actieve betrokkenheid van bedrijven die zich bezighouden met voedsel uit zee, waaronder natuurlijk ondernemingen

van vissers, is cruciaal voor de versnelling van deze transitie.

Expertgroepen

Er zijn al verschillende expert-groepen gevormd, zoals voor de pelagische visserij, de demersale (bodem) visserij en de kleinschalige visserij. Het CWP werkt met het concept dat er één welzijn is, uitgaande van de sterke onderlinge relatie tussen dierenwelzijn, het welzijn van mensen en het behoud van de natuur.

Een klein jaar na de eerste conferentie organiseerde het CWP een tweede conferentie met als titel 'Duik onder in de wereld van Catch Welfare'. Deze conferentie was online.

Wil je op de hoogte blijven van het Catch Welfare Platform, volg ze dan op LinkedIn, Youtube of Instagram. Of kijk voor meer informatie op: www.catchwelfareplatform.com. Daarop kun je je ook aanmelden als je op een of andere manier betrokken bent bij dit onderwerp.

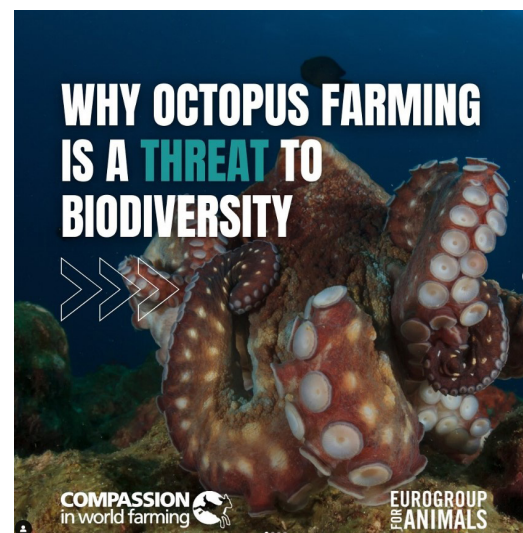
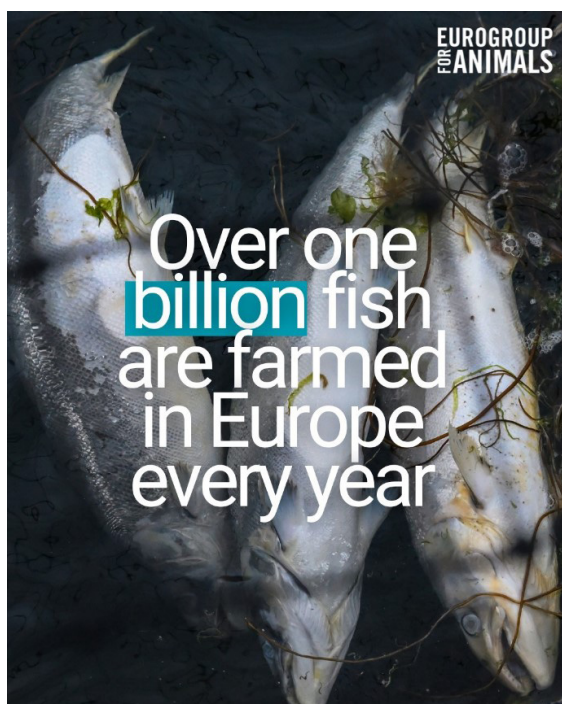
Paul Denekamp

Eurogroup for Animals

De Eurogroup for Animals (EfA) is een Europese dierenbeschermingsorganisatie die werkt 'in het belang van dieren en een samenleving wil waarin zij worden gewaardeerd en gerespecteerd als voelende wezens'.

Er zijn 101 organisaties lid vanuit heel Europa, waaronder de Vissenbescherming. EfA lobbyt vooral bij de Europese Commissie en het Europese Parlement. De zetel is in Brussel. Elk jaar organiseert de het een conferentie met de leden.

Hieronder een greep uit de activiteiten voor het welzijn van vissen.

Medicijnen in/uit het water

Jaarlijks komt bijna 200 ton aan resten van medicijnen via urine en ontlasting in het riool terecht, waarna ze in het oppervlakte- en grondwater belanden. Dit is beduidend meer dan de hoeveelheid gewasbeschermingsmiddelen (17 ton), waarvoor veel normoverschrijdingen worden waargenomen. Geneesmiddelen zijn, net als gewasbeschermingsmiddelen, biologisch actieve stoffen.

'Naast medicijnresten voor mensen komen er ook resten van diergeneesmiddelen in oppervlakte- en grondwater terecht. Via af- en uitspoeling na bemesting van het land, of via afvalwater uit mestverwerkingsinstallaties en viskwekerijen. Ook antibioticaresistentie (AMR) is een belangrijk thema.'

'Naar verwachting zal de impact van medicijnresten in het water toenemen. Zo zal het medicijngebruik de komende decennia stijgen gezien de vergrijzing van onze bevolking. Geschat wordt dat in 2035 het medicijngebruik met ongeveer 37% zal zijn toegenomen. Ook zal de vervuiling van (drink)water met medicijnresten verergeren vanwege de klimaatverandering. Bij droogte zal er sprake zijn hogere concentraties en bij heviger regenvall kan overstort zorgen voor verdere verspreiding.' (Ketenaanpak Medicijnresten uit Water. Uitvoeringsprogramma 2018 – 2022)

Er zijn ongeveer 2000 werkzame stoffen in geneesmiddelen. Van de 80 stoffen die in 2014 door waterbeheerders zijn gemonitord, zijn er 5 in hogere concentraties aangetroffen dan de grens die veilig is voor waterorganismen. Dit betreft diclofenac (pijnstillers), azythromycine, clarithromycine, sulfamethoxazol (antibiotica) en carbamazepine (een anti-epilepticum).

Resten van medicijnen komen ook in het drinkwater terecht, voor de kwaliteit van ons drinkwater vormen ze (nog?) geen bedreiging vanwege de zuivering door drinkwaterbedrijven.

Medicijnresten hebben invloed op de planten en dieren die in het water leven. Bijvoorbeeld:

- pijnstillers beschadigen het weefsel van vissen;
- anticonceptiemiddelen zorgen voor geslachtsverandering bij vissen;
- antipsychotica kunnen het gedrag van kleine waterkreeftjes en vissen veranderen.

Ze kunnen een grote rol spelen

bij een veilige circulaire economie en bij antibiotica-resistentie. In de Green Deal Duurzame Zorg, in november 2022 ondertekend door een groot aantal organisaties en de overheid, is onder meer afgesproken de milieubelasting door medicatie terug te brengen.

De omvang van het milieurisico is niet precies bekend, omdat er maar over een deel van de werkzame stoffen gegevens zijn. Of geneesmiddelen daadwerkelijk verantwoordelijk zijn voor schade aan het ecosysteem in het water is daarom onvoldoende duidelijk.

Maatregelen zijn vastgelegd in de Intentieverklaring Delta-aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater, die op 16 november 2016 is ondertekend door de minister van IenM, vertegenwoordigers van regionale en lokale overheden, stakeholders vanuit de watersector, uit de agrarische sector, van natuur- en milieuorganisaties, onderzoeksinstituten en tien organisaties uit de gezondheidszorg.

Overigens zit er in het oppervlaktewater ook giftige stoffen uit de agrarische wereld, als PFAS, PFO en PFC. PFAS is een andere naam voor PFC's (PFK's) en PFOA is één soort (van duizenden) PFC. PFOA en PFOS zijn extreem persistente chemicaliën, zowel in het milieu als in menselijk weefsel. Een studie heeft deze chemicaliën gekoppeld aan ernstige schade aan het immuunsysteem bij kinderen (RIVM, Grandjean et al, 2012).

Sinds 2000 wordt in Nederland periodiek onderzoek uitgevoerd naar het voorkomen van geneesmiddelen in drinkwater en drinkwaterbronnen. De meeste drinkwaterbedrijven die drinkwater uit oppervlaktewater of oevergrondwater produceren hebben geneesmiddelen opgenomen in hun routinematige monitoringsprogramma's (antwoord minister Klink, o.a. Volksgezondheid, op Kamervragen maart 2010).

Op vragen van de tweede Kamerleden Gabriëls en Bromet (GL-PvdA) over de aanwezigheid van hoge concentraties van het verboden gewasbeschermingsmiddel dinoterb (een onkruidverdelger, sinds 1998 verboden) in oppervlaktewater in een Natura 2000-gebied antwoordde minister Adema in april 2024 dat in Noord-Holland het middel 12 keer was gevonden. De herkomst van het middel is onduidelijk.

*Wim Maat
(eigen foto)*

Het gaat steeds beter met het Vissenasiel Nederland

Het Vissenasiel Nederland is vele jaren geleden begonnen in Delft en zit ruim drie jaar aan de rand van Sliedrecht in een grote loods. Daar worden door een aantal vrijwilligers onder leiding van voorzitter Danny Stolk duizenden vissen opgevangen die door hun eigenaar om wat voor reden dan ook niet langer gehouden kunnen worden.

Uit het hele land halen de mensen van het Vissenasiel deze vissen op en brengen ze naar

ben ik secretaris en we mogen zeggen dat we mooie vorderingen maken met het versterken van de organisatie. We hebben als Vissenasiel het afgelopen jaar een aantal grote problemen moeten oplossen. We wilden heel graag de ANBI-status verwerven maar daarvoor moesten we eerst onze financiën op orde brengen. Ook dat is gelukt en we hebben nu deze ANBNI-status. Het pand waarin we zitten, werd ineens te koop aangeboden. Ons deel is ook aan ons te koop aangeboden, maar een dergelijk groot bedrag kregen wij in die korte tijd niet bij elkaar. We waren er bang voor dat een nieuwe eigenaar de huur zou opzeggen om van een nieu-

nog met een financiële actie. We kunnen helaas nog steeds niet alle vissen opvangen die opgevangen zouden moeten worden. Maar met name door een grote uitbreiding van het aantal opvangbakken willen we onze capaciteit fors laten toenemen. Doordat we hopelijk straks veel lagere energiekosten hebben, kunnen we ook meer investeren in de kwaliteit van onze opvang. Nog steeds zijn we een organisatie in opbouw. Maar we moeten vooral nog veel bekender worden als veilige plek waar vissen in nood naar toe kunnen en als een heel goede plek voor mensen die vissen houden voor hun plezier en nieuwe vissen willen.

Dus kom een keertje kijken in Sliedrecht en als je voor je aquarium of vijver vissen wil aanschaffen, doe dat dan bij ons. En een paar extra vrijwilligers kunnen we ook goed gebruiken.

Paul Denekamp

**Vissenasiel Nederland,
Leegwaterstraat 235B,
3364AE Sliedrecht
06-28722831
www.vissenasiel.nl**

Foto: Vissenasiel/

Sliedrecht. Het gaat vaak om vijvervissen, waaronder veel koikarpers. Regelmatig moeten hele vijvers leeggehaald worden, bijvoorbeeld omdat een nieuwe huiseigenaar niet in de vissen geïnteresseerd is. De bedoeling van het Vissenasiel is om nieuwe eigenaars voor deze dieren te vinden. Gelukkig komen er al veel mensen naar het asiel om voor een kleine vergoeding vissen uit te zoeken, maar dat moeten er nog meer worden.

Ik ben naast voorzitter van Vissenbescherming twee jaar geleden op persoonlijke titel bestuurslid geworden van het Vissenasiel met als doel om de organisatie te versterken. Sinds een half jaar

we huurder een veel hogere huur te kunnen vragen. Dat gevaar is gelukkig afgewend nu Dierenlot het pand gekocht heeft. Zij zijn heel enthousiast over onze activiteiten en we hebben nu de zekerheid dat we verder kunnen werken aan de verbetering van ons asiel.

En er valt nog veel te verbeteren en ook uit te breiden. We hebben nu nog torenhoge energiekosten. Daar willen we wat aan doen door een grote verbouwing, waarbij het pand eindelijk goed geïsoleerd wordt en voorzien wordt van zonnepanelen. Dat kost, ondanks de subsidie die we hiervoor krijgen, ons een heleboel geld en om dat bij elkaar te krijgen, komen we

Colofon

VissenWelzijn Najaar 2024

Een uitgave van Stichting Vissenbescherming

Versijnt 1 à 2 keer per jaar

Redactie: Paul Denekamp, Laura Venema, Wim Maat, Jolanda Maas
Postbus 14686, 1001 LD Amsterdam

Email: info@vissenbescherming.nl

Bank: NL06 TRIO 0338 8039 55

<https://www.facebook.com/vissenbescherming.nl>

<https://www.vissenbescherming.nl/>

